

УДК 330.1:338.2

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

асп. О.В. Хіміч

Київський національний університет технологій та дизайну

Розуміння економічної безпеки формувалось із становленням державності і стосувалось національних інтересів. Вперше про економічну безпеку та необхідність її забезпечення згадується в основоположній праці Платона «Політея». В ній доведено, що лише держава, що має відповідний рівень достатку, може вважатися належним чином захищеною. Оскільки, коли суспільство стикається з надлишковими потребами, його обов'язково затягує у різноманітні негаразди, включаючи війни, що робить із «здорової держави» «державу, що лихоманить» [1].

Цицерон, свого часу, ставив питання забезпечення безпеки на одну сходинку з питаннями практичної діяльності, що стояли вище теорії: «Якщо за спостереженням та пізнанням навколишнього світу не йде дія – вони не є повними, вони є лише першим кроком. Дії та заходи є найпомітнішими тоді, коли вони спрямовані на захист інтересів суспільства; таким чином безпека є в певній мірі вихідною точкою для людської спільноти, саме через це вона займає місце вище пізнання».

Еволюційний розвиток людства та його економічних відносин розкриває сутність безпеки як стан захищеності територій від нападу ворожих армій. Жан-Жак Руссо стверджував, що найважливішою з усіх турбот держави самозбереження та безпека.

З розвитком інституту державності безпеку стали розуміти як відсутність небезпек. Так на початку XII століття термін «безпека» означав спокійний стан духу людини, яка відчувала себе захищеною від будь-якої небезпеки. «Безпека» у слов'янському суспільстві вперше згадується наприкінці XV ст. Головною передумовою для її виникнення стала загарбницька діяльність військ Золотої орди. Остаточо визнаним на державному рівні це поняття стало ближче до середини XVII ст. В.І. Даль у 1800-х роках трактував безпеку як відсутність небезпеки, збереження, надійність [2].

В подальшому поняття «економічна безпека» було використано на Заході у зв'язку із розпадом колоніальної системи, що призвело до порушення традиційних зв'язків між індустріальними споживачами та постачальниками ресурсів і, як наслідок, до збільшення проблем ресурсного обмеження.

Термін «економічна безпека» був застосований Ф. Рузвельтом в процесі розробки економічної програми «Новий курс» задля орієнтації шляхів виходу з Великої депресії 1933-1937 рр. в контексті національної безпеки. Погляди Ф. Рузвельта щодо сутності економічної безпеки вдосконалювались і вже з 1944 року він оцінював дане поняття як забезпечення таких економічних прав, як гідне житло, достойна освіта, соціальне забезпечення, розумний дохід в обмін на продукцію та достатній рівень зайнятості населення. Дещо пізніше в США був прийнятий закон «Про національну безпеку», де питанню економічної безпеки приділяється значна увага [3].

У 1975 р. була заснована Рада з безпеки та співробітництва в Європі. Її було започатковано як політичний консультативний орган, до якого увійшли країни Європи, Центральної Азії та Північної Америки. 1 січня 1995 р., згідно з рішенням Будапештського саміту, Рада з безпеки та співробітництва в Європі змінила свою назву на Організацію з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) і набула статусу міжнародної організації. Сьогодні це найбільша офіційна організація, як займається комплексними питаннями, зокрема що стосуються економічної безпеки [4].

На світовому рівні термін «економічна безпека» офіційно був використаний на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1985 року в результаті розгляду та прийняття резолюції 40/173 «Міжнародна економічна безпека». Підходи ООН орієнтуються, насамперед, на дослідження міжнародних аспектів забезпечення економічної безпеки з метою соціально-економічного розвитку країн шляхом міжнародного економічного співробітництва.

Практична діяльність ООН нині включає в себе всі сфери міжнародної безпеки: військову, гуманітарну, політичну, економічну, екологічну, інформаційну тощо, а отже в документах цієї організації зазначено, що з часу прийняття Статуту ООН відбулись кардинальні зміни світової економічної системи і трансформувалось розуміння необхідності акумулювання зусиль усіх суб'єктів міжнародних відносин на гарантування світової безпеки, мирного врегулювання конфліктів та кризових ситуацій з позицій захисту прав людини і основних свобод. Ці аспекти відображені у резолюції Генеральної Асамблеї ООН 42/93 від 7 грудня 1987 р. «Всеосяжна система міжнародного миру та безпеки».

У вітчизняних наукових колах поняття «економічна безпека» вперше було представлено Г. Пастернак-Таранушенко в 1994 р. На думку автора, економічна безпека – це стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців [5].

В правове поле України поняття економічної безпеки увійшло в кінці двадцятого століття зі створенням Ради національної безпеки і оборони України. У 1998 р. була розроблена Національна програма забезпечення економічної безпеки України до 2005 р., а у 1999 р. прийнята Концепція економічної безпеки України. І як наслідок цих подій, стало прийняття в 2005 Закону України «Про основи національної безпеки України», де економічна безпека як складник національної безпеки визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах науково-технічної та інноваційної політики, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності за виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам.

З часом у результаті розвитку світової економічної системи поняття «економічна безпека» прийняло більш науково обґрунтоване, трансформоване та комплексне пояснення.

Сучасне трактування поняття «економічна безпека» увійшло до сучасних нормативних актів, а економічні аспекти безпекознавства посіли провідне місце проблематики національної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Платон. Собрание сочинений : в 3 т. / Платон. – М., 1971. – Т. 3 (1).
2. Данилов И. Формирование взаимообусловленной системы «Конкурентоспособность экономическая безопасность: факторный подход/ И. Данилов, Т. Кравченко// Вестник ЧГУ. – 2013. – № 4. – С. 306-312.
3. Богомолов В.А. Экономическая безопасность: Учебн. пособ./ В.А. Богомолов. – М.: ЮНИТИ, 2006. – 303 с.
4. Голиков І.В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 309–314. URL: http://www.problecon.com/pdf/2014/1_0/309_314.pdf.
5. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення; за ред. проф. Б. Кравченка. К.: Кондор, 2002. 302 с.